

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ ТА МЕТОДИКИ ЇЇ НАВЧАННЯ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. І.І. МЕЧНИКОВА
СОФІЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СВЯТОГО
КЛИМЕНТА ОХРИДСЬКОГО (БОЛГАРІЯ)
ОЙЦОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПАРК (ПОЛЬЩА)
ГАЗЕТА «КРАЄЗНАВСТВО. ГЕОГРАФІЯ. ТУРИЗМ» (УКРАЇНА)

**VII Всеукраїнська науково-практична конференція
(з міжнародною участю)**

ГЕОГРАФІЯ ТА ЕКОЛОГІЯ: НАУКА І ОСВІТА

Умань,
19-20 квітня 2018 року

<i>Нетробчук І.М., Мороз М.М.</i>	
МОНІТОРИНГ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ У МІСТІ ЛУЦЬКУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	171
<i>Панкратенкова Д.О.</i>	
СУЧАСНИЙ СТАН СКЛАДУ ПІЩАНИХ НАНОСІВ НА ДІЛЯНЦІ РОЗВАНТАЖЕННЯ ВЗДОВЖБЕРЕГОВОГО ПОТОКУ НАНОСІВ В РАЙОНІ ЖЕБРІАНСЬКОЇ БУХТИ	173
<i>Половка С.Г., Половка О.А.</i>	
НАУКОВІ ІДЕЇ ВОЛОДИМИРА ІВАНОВИЧА ВЕРНАДСЬКОГО (до 155-ти річчя з дня народження)	176
<i>Прохорова Л.А. Зав'ялова Т.В. Нетіша О.В.</i>	
ЗНАЧЕННЯ МЕТЕОРОЛОГІЧНОГО ЧИННИКА У РОЗПОДІЛІ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН ПОВІТРЯ МІСТА ЗАПОРІЖЖЯ	179
<i>Рожі І. Г.</i>	
ВИВЧЕННЯ СТУДЕНТАМИ-ГЕОГРАФАМИ РІДНОГО КРАЮ ЯК ОБ'ЄКТА КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТСЬКОЇ РОБОТИ	181
<i>Sytnyk Ivan</i>	
QUEENSLAND – THE BANANA STATE OF AUSTRALIA	183
<i>Ситник О.І., Демчук О.А.</i>	
ЄВРЕЙСЬКЕ НАСЕЛЕННЯ БРАЦЛАВА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СЕЛИЩА	187
<i>Ситник О.І.</i>	
ТЕМПЕРАТУРНИЙ РЕЖИМ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ, РЕАЛІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО 2016-2017 РОКУ	190
<i>Совгіра С.В.</i>	
КРИТЕРІЇ ДІАГНОСТИКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВИХОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ	195
<i>Сокальський А.І.</i>	
РОЗВИТОК ГЕОГРАФІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ КРАЄЗНАВЧОГО ПІДХОДУ У ВИВЧЕННІ ГЕОГРАФІЇ	198
<i>Солошенко О. В.</i>	
МЕДІА-ПРОСТІР – СУЧАСНИЙ ШЛЯХ ДО ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА	201
<i>Тарасюк Н.А., Процан І. В.</i>	
РЕГІОНАЛЬНІ ПРОЯВИ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ НА ВОЛИНІ	205
<i>Тодоров В.І.</i>	
СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕТНОГЕОГРАФІЧНИХ СИСТЕМ	207
<i>Удовенко І.О. Шемякін М.В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС У ВНЗ	211

*Совгіра С.В. д.пед.н., проф.
зав. кафедри хімії, екології та
методики їх навчання
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
e-mail: Sovgsrasvitlana@gmail.com*

КРИТЕРІЇ ДІАГНОСТИКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВИХОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ

Діагностика екологічної вихованості особистості є важливою ланкою в оцінці підготовленості особистості до самостійного життя, в тому числі до професійної діяльності, і повинна проводитися на всіх етапах системи безперервної освіти.

Велика увага в науковій літературі приділяється питанням розробки критеріїв оцінки особистості з екологічних позицій. Так, Н. Алтинікова до таких критеріїв відносить: озброєність особистості морально-екологічними знаннями і вміннями, готовність до морально-екологічної діяльності та саму діяльність [1]. М. Колесник виділяє: наявність уявлень і первинних понять, розвиненість морально-екологічних почуттів, інтерес до людей і природи, потребу і здатність піклуватися про природу й інших людей, практичну діяльність в цьому напрямі [2]. Серед критеріїв готовності вчителя до екологічного виховання молодших школярів Т. Сатторі виокремлює мотиваційний, змістовний та операційний критерії [4]. І. Трохимчук пропонує розглядати інтелектуальний (наявність певних світоглядних і екологічних знань, умінь аналізувати і систематизувати екологічний матеріал) і діяльнісний (провідні мотиви дій і вчинків педагога) критерії [5]. Р. Степанець виділяє три критерії професійної готовності вчителя до екологічного виховання школярів: рівень розвитку мотивації, ступінь оволодіння знаннями, вміннями і способами діяльності, ступінь розвитку самостійності та ініціативи [3, с.13]. Спираючись на дослідження науковців виділяємо мотиваційний, інформаційний та діяльнісний критерії оцінки екологічної вихованості особистості.

Для оцінки ефективності процесу екологічного виховання використовується система показників, яка дозволяє оцінити хід і результативність вирішення поставлених завдань. До таких показників відносяться:

- збільшення кількості учнів, залучених до програми з екологічного виховання;
- збільшення кількості освітніх установ, які включили в освітні програми екологічну проблематику;
- збільшення кількості учнів у віці до 18 років, які навчаються за програмами екологічної освіти дітей та молоді;
- збільшення освітніх установ, які обновили зміст системи позакласної та позашкільної роботи, в тому числі і впровадили моделі екологічного виховання в умовах закладів загальної середньої освіти;

- збільшення освітніх установ, що мають еколого-біологічний профіль навчання в старшій школі;
- збільшення освітніх установ, які включили в програму елективні та факультативні курси з екології;
- збільшення освітніх установ, регіональних систем освіти, що використовують інноваційні виховні технології, які забезпечують ефективну педагогічну діяльність в сфері екологічного виховання школярів, в тому числі з використанням сучасних інформаційних і комунікаційних технологій.

Про повноту та якість екологічного виховання в закладах загальної середньої освіти можна судити за такими найбільш загальними показниками:

- створення в навчальному закладі еколого-розвивального середовища;
- залучення дітей до активної навчально-розвивальної і пізнавальної екологічної діяльності;
- збереження і зміцнення здоров'я учнів; позитивні зміни в учнівському середовищі;
- позитивні зміни в цілому в навчально-освітньому, виховному процесі навчального закладу;
- розширення меж взаємодії з організаціями міста, робота яких пов'язана з екологічним вихованням молоді;
- наявність в навчальному закладі системи еколого-педагогічної освіти педагогів, батьків учнів;
- залучення педагогів в інноваційну діяльність з екологічного виховання в школі;
- розробка і реалізація ефективних технологій екологічного виховання з урахуванням психологічних особливостей дітей різних вікових груп, специфіки їх світовідчуття і досвіду взаємодії з навколишнім середовищем;
- впровадження в освітній установі інформаційно-комунікативних технологій, екологічного спрямування, заснованих на використанні електронних ресурсів і педагогічно контрольованого інтернет-простору;
- зміцнення і оновлення матеріально-технічної бази навчального закладу, націленої на вирішення завдань екологічного виховання;
- наявність взаємодії з сім'ями в екологічному вихованні дітей;
- створення умов для розкриття творчого потенціалу педагогів і залучення їх до питань організації екологічного виховання дітей і молоді.

Сформованість екологічної вихованості школярів залежить також від ступеня прояву їх емоційно-морального ставлення до природного та соціального світу, що складається з таких показників, як:

- прояв емоційно-чуттєвої сприйнятливості до об'єктів і явищ природного і соціального світу, художньо-естетичним об'єктів, мистецтву, їх осягнення і розуміння;
- прояв емоційної чуйності, здатність до емоційного настрою і реагування на природні та мистецькі об'єкти і явища, на емоційну атмосферу в колективі;
- здатність до розвитку емоційно-емпатичного співпереживання, співчуття, до сприяння, допомоги конкретній тварині, рослині, природі, іншій людині;

– прояв моральних якостей у взаємодії з природою, соціальним оточенням, дотримання норм і правил поведінки та діяльності в природі (екологічної етики), самообмеження, вміння керувати своїми почуттями та емоціями, прояв дбайливого ставлення як до природи, так і до людини як частини природи, вміння поступитися своїми бажаннями і інтересами заради збереження і благополуччя навколишнього світу, розвинене почуття відповідальності, вміння і бажання робити правильний моральний вибір, повагу до себе і до всього оточуючого, постійне еколого-етичне самовдосконалення;

– гармонійна взаємодія з природою, досвід еколого-творчої та художньо-предметної діяльності, творча інтерпретація різноманіття природного світу за допомогою художнього образу.

Реалізація емоційно-морального ставлення учнів до природного і соціального світу може характеризуватися трьома параметрами – широтою (до якого різноманіття природних і культурних об'єктів і явищ виражені ці відносини), глибиною (в якій мірі, як інтенсивно і різнобічно вони проявляються) і ступенем усвідомленості (наскільки вони усвідомлені і осмислені).

До особистого досвіду екологічної діяльності учнів (діяльнісно-практичні показники) відносяться: досвід володіння екологічними знаннями і їх використання на практиці, досвід вибору рішень в процесі екологічної діяльності; досвід нормативної поведінки в природі; досвід спостережень, постановки експерименту, дослідницької діяльності в природі, узагальнення її результатів; досвід природоохоронної та пропагандистської діяльності. До показників освоєння творчої діяльності в процесі навчання відносяться: прийоми критичного мислення, конструктивний підхід для поліпшення навколишнього середовища, нестандартне рішення проблем.

Проведений аналіз критеріїв діагностики екологічної вихованості учнів дозволив їх об'єднати у дві групи: системні і функціональні критерії. Системні критерії – це цілісні ознаки готовності учнів до системної взаємодії з природою, які характеризуються основними теоретичними знаннями і практичними вміннями. Функціональні – це ознаки, які показують, у чому і як проявляються окремі сторони і властивості особистості учня, що характеризують його здатність до екологодоцільної взаємодії з природним оточенням.

Базуючись на охарактеризованих вище підходах до розуміння критеріїв і показників як частин діагностичного апарату педагогічного дослідження, враховуючи розробки в галузі діагностики розвитку критеріїв екологічної вихованості учнів пропонуємо систему критеріїв і показників, що дозволяють оцінити ступінь сформованості еколого-практичної готовності вчителя до екологічного виховання учнів: критерій мотиваційної готовності до еколого-практичної діяльності (наявність високої мотивації професійної діяльності; розуміння необхідності формування екологічної вихованості школярів, наявність установки на оволодіння вміннями з формування екологічної вихованості учнів), критерій змістової готовності (ступінь засвоєння педагогічних, методичних і спеціальних знань; повнота і стійкість, глибина і міцність знань з питань формування екологічної вихованості школярів),

критерій процесуальної готовності (діапазон педагогічних засобів, що застосовуються в практичній діяльності з формування екологічної вихованості учнів і наявність елементів творчості в цій діяльності).

Отже, визначені критерії екологічної вихованості учнів та критерії готовності майбутнього вчителя до екологічного виховання учнів відображають не окремі сторони одного процесу, а є взаємоузгодженими з відповідними для них показниками.

Список використаних джерел

1. Алтыникова Н. В. Подготовка студентов педагогического колледжа к экологическому воспитанию младших школьников : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Н. В. Алтыникова. — Барнаул, 2008. — 24 с.
2. Колесник М. О. Екологічне виховання учнів на засадах «Глибинної екології» в процесі вивчення біології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / М. О. Колесник. — Тернопіль, 2003 — 23 с.
3. Степанец Р. В. Подготовка учителя к экологическому воспитанию младших школьников в условиях многоуровневого педагогического образования : автореф. дис. на соиск. науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Р. В. Степанец. — Владимир, 1998. — 20 с.
4. Сатторов Т. Педагогические основы экологического воспитания младших школьников / Т. Сатторов, Б. Кабулов, И. Л. Тупайло // Вестник педагогического университета им. К. Ш. Джураева. Серия естественных наук. — 2000. — № 1. — С. 82–88.
5. Трохимчук І. М. Методика формування екологічної вихованості особистості учня основної школи у процесі дослідницької діяльності з екології / І. М. Трохимчук // Научная и техническая информация в планировании и осуществлении научных исследований и реализации проектов : междунар. науч. конф., 29–30 сент. 2014 г. : сб. науч. докл. — Варшава, 2014. — Ч. 3. — С. 19–22.

*Сокальський А.І. учитель географії, ст. вчит.
Легедзинська ЗОШ І-ІІІ ступенів
Тальнівської районної ради Черкаської області
e-mail:sokal69@ukr.net*

РОЗВИТОК ГЕОГРАФІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ КРАЄЗНАВЧОГО ПІДХОДУ У ВИВЧЕННІ ГЕОГРАФІЇ

Обдаровані діти – золотий запас нації, надія кожної країни, джерело її авторитету й успіху в світі, рушійна сила розвитку суспільства. Саме тому в системі освіти ХХІ століття великого значення набуває робота щодо виявлення, повноцінного розвитку, самореалізації й збереження в майбутньому видатних здібностей.

Саме школа та учитель мають створити таке розвивальне середовище, щоб стимулювати учнів до пізнавальної діяльності, підтримувати їх у навчально – виховному процесі. В такому середовищі мають панувати свобода, порядок,